

Тема. Основоположні права та свободи людини

Людина є частиною природи і водночас є складовою суспільства. В зв'язку з цим вона підкорюється законам природи, а також соціальним нормам: звичаям, традиціям, моральним, правовим нормам тощо. Природні можливості людини значні, проте не безмежні. Крім того і соціальні норми обмежують поведінку людей в суспільстві: не кожне «хочу» відтворюється в понятті «можу». А що можна? Чи є щось таке, що повністю належить людині, таке, що ніхто не може і не наважиться відібрати у неї?

Я маю право

Я маю право жити на землі,
Творити, дихати, учитись.
Примножувать багатства всі її,
Своєю Україною гордитись.
Я маю право Україну восхвалять,
Боротися за неї, і за честь стоять.
Безкрайнії поля її любити,
І щовесни журавликів із вірою зустріти.
Я маю право на веселку й на весну,
На щедру осінь і на тепле літо,
На зиму, так безмежно чарівну,
І на лани із стиглим житом.
На золотаве сонце в небесах,
Що щедро Україну зігріває.
На соловейка спів в гаях,
І на любов батьків, безмежну і безкраю.

Запитання

- Яке основне слово у цьому вірші? (право)
- Що ніхто не може і не наважиться забрати у людини? (її права та свободи)

З огляду на висловлювання можна стверджувати, що людина має права. Для того щоб Ви знали види прав і свобод людини, Вам необхідно проаналізувати Загальну декларацію прав людини, Конвенцію ООН про права дитини.

III. Повідомлення теми, мети і плану уроку

План

1. Що таке права і свободи людини.
2. Загальна декларація прав людини.
3. Види прав і свобод людини.
4. Конвенція ООН про права людини.

Вивчення нового матеріалу

1. Що таке права і свободи людини.

- Про права людини сьогодні говорять усі. Словосполучення «права людини» використовується сучасними політиками, журналістами, юристами настільки часто, що стало звичним для нашої свідомості. Та і кожен із вас часто у повсякденному житті використовував слова «я маю право», «це моє право», «права людини».

«Права людини»- **Можливості людини мати певні матеріальні, соціальні, культурні й духовні блага називаються правами людини.**

- Людина є біологічною істотою, тому їй потрібна їжа, одяг, житло. Як члену суспільства людині необхідно мати змогу вчитися, працювати, бути вільною і рівноправною з усіма іншими людьми. Оскільки вона живе на території певної держави, їй має бути забезпечена можливість брати участь у житті держави, вона може вимагати від держави захисту від посягань на її права та інтереси.

В юридичній літературі поряд із поняттям «права людини» зустрічається й поняття «свободи людини», як-то свобода слова, свобода думки, свобода віросповідання. Їх слід розрізняти, адже право людини є можливістю, реалізацію якої держава гарантує, а свобода — простором, у який держава не може втручатися. Тому зазвичай кажуть «права та свободи людини».

Права і свободи людини - це можливості людини, необхідні їй для існування і розвитку.

Права та свободи людині має гарантувати і забезпечити держава. Тому, хоча сім'я, любов, дружба, стосунки із сусідами теж пов'язані з певними правами і відповідальністю, поняття прав людини щодо них не застосовується. Права людини стосуються лише відносин людини і держави, яка закріплює їх у законах та інших правових актах і захищає.

Оскільки права людини стосуються самого факту людського існування, їх не можна відняти чи втратити. Більшість прав людини є невід'ємними. Вони не можуть кимось відбиратися або скасовуватися, на них не може спокуситися держава. Ані найнижчий соціальний статус людини, ані фізичні вади або інтелектуальна обмеженість, ані будь-які інші особисті риси не можуть позбавити людину її прав і свобод. Неможливо і самій людині позбавити себе своїх прав, як не можливо перестати бути людиною. Права людини не можна продати чи купити, подарувати чи обміняти.

2. Загальна декларація прав людини.

Усвідомлення необхідності прийняття загальновизнаних прав і свобод людини прийшло лише після світових війн XX ст., під час яких було знищено десятки мільйонів людей, тисячі зазнали страждань, приниження тощо. В суспільстві, що стало свідком цих подій, зростала впевненість у тому, що повинен діяти міжнародний захист прав людини. Для забезпечення міжнародного миру та прогресу, співробітництва між народами в 1945 р. була створена Організація Об'єднаних Націй. В Статуті ООН зазначається, що одним із першочергових завдань цієї організації є «заохочення та розвиток поваги до прав людини і основних свобод для усіх, без відмінностей раси, статі, мови і релігії».

Спеціальна комісія ООН з прав людини займалася підготовкою міжнародних документів з прав людини.

Нині у світі існує багато таких законів, угод. До найголовніших міжнародних документів з прав людини належать:

- Загальна декларація прав людини,
- Міжнародний пакт про громадянські і політичні права,
- Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права,
- Європейська конвенція про захист прав людини та основних свобод.

Самостійна робота в зошиті

- Запишіть у зошити назви документів, поставте дату їх прийняття.

Словникова робота

□ *Декларація* – офіційний документ, в якому проголошено певні принципи та положення.

□ *Конвенція* – договір між державами укладається в якійсь спеціальній галузі з цілого ряду питань

□ *Пакт* — двостороння або багатостороння угода між державами, що укладають з якої-небудь однієї важливої політичної проблеми.

Сучасне людство має ряд міжнародних документів, у яких закріплені загальноприйняті права і свободи людини. Одним з найбільш історично значущих документів в галузі прав людини є Загальна декларація прав людини.

Багато держав затвердили в своїх конституціях основні права людини.

- Чи закріплені основні права людини В нашій Конституції? (усно)
- Що таке конституція?
- Коли прийнята Конституція України?

Короткий виклад Загальної декларації прав людини

Ст. 1. Усі люди народжені вільними й рівними у своїй гідності та правах.

Ст. 2. Кожна людина повинна мати всі права та свободи, проголошені цією Декларацією, незалежно від раси, кольору шкіри, статі, мови, релігії...

Ст. 3. Кожна людина має право на життя, свободу і на особисту недоторканність.

Ст. 4. Ніхто не має права ставитися до Вас, як до раба, і Ви не повинні робити нікого рабами.

Ст. 5. Ніхто не має права знущатися над Вами чи піддавати Вас тортурам.

Ст. 6. Ви, як і всі інші, повинні бути однаково захищені законом.

Ст. 7. Закон один для всіх; він повинен застосовуватися до всіх однаково.

Ст. 8. Кожна людина має право скористатися законом, коли не поважають її прав.

- Ст. 9. Ніхто не має права ув'язнювати Вас чи висилати з Вашої країни несправедливо і без будь-яких причин.
- Ст. 10. Кожна людина має право на справедливий суд.
- Ст. 11. Кожна людина є невинною, допоки її винність не буде доведено.
- Ст. 12. Кожен має право просити захисту, якщо хто небудь намагається посягнути на Ваше добре ім'я, увійти без дозволу до Вашого дому, відкрити Ваші листи або потурбувати Вас чи Вашу сім'ю без причин.
- Ст. 13. Кожна людина має право на вільне пересування.
- Ст. 14. Кожна людина має право шукати притулку в іншій країні, якщо у власній вона зазнає переслідування чи є під загрозою переслідування.
- Ст. 15. Кожна людина має право на громадянство. Ніхто не має права завадити Вам прийняти громадянство іншої країни, якщо Ви цього побажаєте.
- Ст. 16. Всі люди мають право на одруження та заснування сім'ї.
- Ст. 17. Кожна людина має право на володіння своїм майном.
- Ст. 18. Кожна людина має право вільно сповідати свою релігію і змінювати її, якщо вона забажає.
- Ст. 19. Кожна людина має право на свободу переконань, одержання і поширення інформації.
- Ст. 20. Кожна людина має право на свободу мирних зборів та асоціацій.
- Ст. 21. Кожна людина має право голосу, як і право брати участь в управлінні своєю державою.
- Ст. 22. Кожна людина має право на соціальне забезпечення та можливості для власного всебічного розвитку.
- Ст. 23. Кожна людина має право на працю, на справедливу і задовільну оплату її, на сприятливі умови праці, а також на вступ до професійних спілок.
- Ст. 24. Кожна людина має право на відпочинок і дозвілля.
- Ст. 25. Кожна людина має право на відповідні умови життя та на медичну допомогу.
- Ст. 26. Кожна людина має право на освіту.
- Ст. 27. Кожна людина має право брати участь у культурному житті суспільства.
- Ст. 28. Для того щоб усі ці права не порушувались, кожна людина повинна поважати соціальний устрій, який захищає її.
- Ст. 29. Кожна людина має обов'язок поважати права інших людей і шанувати суспільну та громадську власність.
- Ст. 30. Ніхто не має права посягати на будь-яке право, викладене в цій Декларації.

Короткий виклад II Розділу Конституції України

- Ст. 21. Усі люди є вільні і рівні у своїй гідності та правах.
- Ст. 22. Права і свободи людини і громадянина не є вичерпними.
- Ст. 23. Право на вільний розвиток.
- Ст. 24. Громадяни мають рівні конституційні права і свободи та є рівними перед законом.
- Ст. 25. Громадянин України не може бути позбавлений громадянства і права змінити громадянство.
- Ст. 27. Невід'ємне право на життя.
- Ст. 28. Право на повагу до його гідності.
- Ст. 29. Право на свободу та особисту недоторканність.
- Ст. 30. Право на недоторканність житла.
- Ст. 31. Право на таємницю листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції.
- Ст. 32. Право на невтручання в його особисте і сімейне життя.
- Ст. 33. Право на свободу пересування, вільний вибір місця проживання.
- Ст. 34. Право на свободу думки і слова, на вільне вираження своїх поглядів і переконань.
- Ст. 35. Право на свободу світогляду та віросповідання.
- Ст. 36. Право на свободу об'єднання у політичні партії та громадські організації.
- Ст. 38. Право брати участь в управлінні державними справами.
- Ст. 39. Право збиратися мирно, без зброї і проводити збори, мітинги, походи та демонстрації.
- Ст. 40. Право направляти індивідуальні чи колективні письмові звернення або особисто звертатися до органів державної влади.
- Ст. 41. Право володіти, користуватися і розпоряджатися своєю власністю.
- Ст. 42. Право на підприємницьку діяльність.

Ст. 43. Право на працю.
 Ст. 44. Право на страйк.
 Ст. 45. Право на відпочинок.
 Ст. 46. Право на соціальний захист.
 Ст. 47. Право на житло.
 Ст. 48. Право на достатній життєвий рівень для себе і своєї сім'ї.
 Ст. 49. Право на охорону здоров'я.
 Ст. 50. Право на безпечне довкілля.
 Ст. 51. Право на сім'ю.
 Ст. 52. Право дітей на рівність.
 Ст. 53. Право на освіту.

№	Права	Загальна декларація прав людини (стаття)	Конституція України (стаття)
1	Усі люди є вільні й рівні у своїй гідності та правах	Ст.1	Ст.21
2	Право на життя, свободу і на особисту недоторканність.	Ст. 3	Ст.27,29
3	Право на недоторканість житла	Ст.12	Ст.30
4	право на вільне пересування	Ст.13	Ст.33
5	право на громадянство	Ст.15	Ст.25
6	Право на сім'ю	Ст.16	Ст.51
7	Право на працю	Ст.23	Ст.43
8	Право на відпочинок	Ст.24	Ст.45
9	Право на освіту	Ст.26	Ст.53
10	Право брати участь в управлінні державними справами	Ст.21	Ст.38

В Конституції України, прийнятій 1996 р., закріплені основні права та свободи людини.

3. Види прав і свобод людини.

Права людини можна класифікувати відповідно до сфери можливостей людини.

Побудова «Правового сонця. Види прав і свобод людини»

• Особисті

1. Особисті (стосуються охорони приватного життя особистості, її свободи, безпеки, власності), (на життя, ім'я, громадянство, на піклування з боку батьків, на збереження своєї індивідуальності),
2. Політичні (ними користується людина як учасник громадського життя, вони пов'язані з участю громадян у виконанні та контролюванні влади), (право висловлювати власні думки та збиратися з метою висловлювання своїх поглядів)
3. Економічні (стосуються людини, як учасника господарського підприємницьку діяльність)
4. Соціальні (зобов'язують державу до створення умов гідного рівня життя, охорони здоров'я та соціального забезпечення), (право користуватися найдосконалішими послугами системи охорони здоров'я, благами соціального забезпечення, на рівень життя)
5. Культурні (містять право на навчання та участь у культурному житті), (право на освіту, на користування культурними цінностями)

Коли ми говоримо, що права людини притаманні кожному, розуміємо під цим, що кожен із нас має поважати права іншої людини.

4. Конвенція ООН про права дитини.

Сьогодні діти становлять значну частину населення світу.

Щоб новонароджена дитина стала людиною, – її слід оточити любов'ю, піклуванням. Українські прислів'я яскраво це демонструють:

- ❖ «Де діти – там і радість».
- ❖ «Добрі діти – батькам вінець, а лихі – кінець».
- ❖ «Хороші діти – це честь батька і матері».

Права дитини — це певні специфічні можливості, які необхідні дітям для існування й досягнення зрілості.

Подивіться уважно, скільки правових документів було прийнято, щоб виробити та вдосконалити права дитини.

1924 рік – перша Декларація прав дитини.

1959 – Декларація прав дитини.

1989 – Конвенція ООН про права дитини.

10 листопада 1989 р. ООН ухвалила **Конвенцію про права дитини**, що відобразила прагнення людей планети у захисті дітей.

Ознайомлення з правами дітей згідно з Конвенцією про права дитини

Кожна дитина має право на освіту.

- Щоб не хворіти,
Відмінно навчатися,
Право мають діти
Добре харчуватися.

Всі діти мають право на належне і здорове харчування.

- Коли в дитини щось болить –
Терпіти біль негоже,
До лікаря їй слід сходити –
І він їй допоможе.

Всі діти мають право на медичне обслуговування.

- Дитина має право вирости красивою,
Розумною, здоровою, щасливою.
Для цього, хочу вам сказати,
Вона повинна відпочивати.

Всі діти мають право на відпочинок і дозвілля.

- В Конвенції ми можемо прочитати,
Що діти мають право працювати,
Якщо для цього вік у них доречний
І у батьків немає заперечень.

Жодна дитина не повинна бути вимушеною до праці.

- Дитина кожна – це мала істота.
Її права не можна зневажати,

А навпаки підтримувати, дбати

І від усього злого захищати.

Діти мають право на захист від незаконного вживання наркотиків

— Десь у світі свищуть кулі

І до школи не дійти...

Ми повинні вберегти

Всіх дітей від бід війни.

Жодна дитина не повинна бути жертвою насильства або війни.

— Дитина – маленьке створіння,

Йому слід любов дарувати,

А від цієї любові

Воно не повинно страждати.

Жодна дитина не повинна бути об'єктом сексуальних домагань.

— Держава наша обіцяє

Книжок побільше випускати,

Щоб інформацію потрібну

Змогла дитина з них узяти.

Діти мають право на інформацію.

— Дитина кожна має право

Свою власну думку мати,

А держава обіцяє

Її завжди поважати.

Діти можуть виражати свої власні думки.

— Дитина культурним життям має жити,

Свободою й честю своєю дорожити.

Віру свою зберігати,

Право таке їй повинна держава надати.

Діти мають право на свободу совісті, думки, релігії.

— Хай різні в дітей і шкіра, і мова,

Посмішка інша і різні думки,

Право у них є усіх однакове –

Бути потрібними – не навпаки.

Всі діти рівні в правах.

— Якщо дитина скоїла помилку

І через це потрапила за ґрати,

Увагу слід надати їй велику,

А не одразу за гріхи карати.

Особлива турбота дітям, що перебувають у конфлікті з законом.

— Не важливо, де живе дитина,

Де її оселя чи країна,

Про її права держава має дбати

І від негараздів захищати.

Особлива турбота дітям - біженцям

— На жаль, є багато у нашій країні

Дітей-інвалідів, яким треба дати

Найкращу турботу і посмішки щирі,

Як інших дітей треба їх поважати.

Особлива турбота дітям – інвалідам.

— Дитина кожна має право,

Щоб і неї тато був і мама.

Про тих, у кого їх немає, Держава наша дбати має.

Особлива турбота дітям без сімей.

Зараз проблема дитинства - одна з найважливіших проблем нашої країни. І не треба легковажно ставитися до ситуації, що склалася, бо діти - майбутнє держави, і це треба сприймати дуже серйозно.

На сьогодні в Україні три чверті дітей - діти з хронічними хворобами. З'явився новий тип дітей – «діти вулиці», особливо у великих містах. Це особи, що залишили рідні домівки і живуть та харчуються, як заманеться. Основна маса з них має освіту 3-4 класи. Більшість з них - малолітні злочинці, наркомани,- торгівці наркотиками. З цього випливає висновок, що дитинство в Україні потребує більш посиленої охорони і піклування з боку держави.

Захист прав і свобод людини

- ☐ Суд - Стаття 55,
- ☐ Уповноважений ВРУ - Стаття 101,
- ☐ Прокуратура - Стаття 121
- ☐ Європейський суд з прав людини у Страсбурзі, Франція

ПАМ'ЯТКА

Коли порушено твої права, попроси допомоги у:

- * дорослих осіб, яким довіряєш;
- * директора, вчителів у школі;
- * психологічної служби за телефоном довіри;
- * служби у справах неповнолітніх;
- * опікунської ради села (району);
- * міліції за телефоном 102;

Домашнє завдання.

Опрацювати матеріал підручника стр. 33-38

Написати твір «Чим дитина відрізняється від дорослої людини у своїх правах?».